

Menûçihri'nin günümüze 3000 beyitlik bir divanı ulaşmıştır. Divanının daha geniş olduğu söylenir, ancak gençlik dönemine ait bazı şiirleri kaybolmuştur. Tasavvuf ehlinde sayıldığını belirten tezkire yazarları varsa da birçokları bunu kabul etmemiştir. Unsûri'nin hocası Ebû'l-Ferec Segezî'nin talebesi olan Menûçihri'nin hayatının ilk dönemlerinin geçtiği Dâmegân ve Hazar denizi kıyıları şiir dünyasındaki duygularını etkilemiş, bu sebeple realist tabiat tasvirleri ortaya koymuştur. Birçok Arap şairinin divanını ezberleyen Menûçihri'nin üslûbunun özelliği, dönemin İran şairleri arasında Arap edebiyatını en iyi bilen şair olmasından ileri gelmektedir. Bilhassa Câhiliye şiirine hâkimiyeti bu şiirin bazı özelliklerinin kendi şiirlerine yansımaya sebep olmuştur. Menûçihri'nin üslûbunun bir hususiyeti de kısa ve hareketli vezinlere kasidelerinde yer vermesidir. Uzun vezinlerle yazdıklarında da çok defa beyitlerde ara kafiyeler kullanarak bunları yine kısa vezinler kadar hareketli hale getirir. Divanın çoğunluğunu kasideler ve Farsça'da ilk defa yazılan musammatlar oluşturur. Eski basmalarda ona ait olmayan bazı şiirler divanına dahil edilmiştir. Divanın ilk neşrini Rızâ Kulî Han beyitleri kafiyelerine göre düzenleyerek bir mukaddime ile birlikte gerçekleştirmiştir (Tahran 1282, 1295). Divanın ayrıca Muhammed

[illegible]

tü'l-vildân (*el-Mukaddimetü'l-Kurtubiyye*) adlı eserinin şerhidir (Dârü'l-kütübî'n-Nâsiriyye, nr. 1593). **6. Şerhu'l-Âcurrûmiyye.** İbn Âcurrûm'un nahve dair eserinin şerhidir (Dârü'l-kütübî'l-Mısıriyye, nr. 4855/He). **7. Ma'ûnetü'l-kârî li-Şahîhi'l-Buhârî** (Rabat el-Hizânetü'l-âmme, Kettâniyye, nr. 1912). **8. Tuhtetü'l-muşallî** (nşr. Abdurrahman Avn ve Muhammed Ebü'l-Ecfân, baskı yeri yok, 1984). **9. Şerhu 'Akîdeti's-Senûsî** (Süleymaniye Ktp. Yenicami, nr. 744). **10. 'Umdetü's-sâlik 'alâ mezhebi Mâlik.** **11. el-Fet-hu'r-rabbânî 'alâ 'Akîdeti İbn Ebî Zeyd el-Kayrevânî** (son iki esere ve diğerlerine ait bazı yazma nüshalar için bk. *GAL Suppl.*, II, 435).

Menûfî'nin kaynaklarda adı geçen diğer eserleri de şunlardır. *Telhîşu't-Tah-kîk, Tavzîhu'l-elfâz ve'l-me'ânî, el-Feyzû'r-rahmânî* (bu üç eser de *er-Risâle*'nin şerhleridir), *Şerhu Muhtaşarı Halîl, Şerhu Mürşidî't-tullâb, Şıyânetü'l-kârî 'anî'l-ha'â'i ve'l-la'ni fi'l-Bu-ğârî, Şerhu Müslim, Şerhu't-Terğîb ve't-terhîb, Şerhu Menâzili's-sâ'irîn.*

BİBLİYOGRAFYA :

Bedreddin el-Karâfî, *Teuşi'u'd-Dibâc* (nşr. Ahmed eş-Şüteyî), Beyrut 1403/1983, s. 137-138; İbnü'l-Kâdî, *Dürretü'l-hicâl*, III, 253; a.mlf., *Lakhtü'l-ferâ'id* (*Elifü sene mine'l-vefeyât* içinde, nşr. Muhammed Haccî), Rabat 1396/1976, s. 293-294; Ahmed Bâbâ et-Tinbüktî, *Neylû'l-ibtihâc*, Trablus 1408/1989, II, 344-345; *Fihristü'l-kütübhâneti'l-Hidiviyye*, III, 160, 161, 162, 170-171, 176; Mahlûf, *Şeceretü'n-nûr*, s. 272; Serkis, *Mu'cem*, I, 301, 966, 1119; II, 1314-1315; Brockelmann, *GAL*, II, 411; *Suppl.*, I, 302; II, 434-435; Sezgin, *GAS*, I, 479-480; Fuâd Seyyid, *Fihristü'l-mahtûât*, Kahire 1383/1963, II, 5, 74; III, 96; Abdülazîz Binabduallah, *Ma'lemetü'l-fikhi'l-Mâlikî*, Beyrut 1403/1983, s. 57, 150; Zirikî, *el-A'lâm* (Fethullah), V, 11; Muhammed el-Menûfî, *Delîlû mahtûâtî Dâri'l-kütübî'n-Nâsiriyye bi-Temgrût*, Muhammediyye 1405/1985, s. 53, 58, 59, 60, 65, 69, 70, 77, 79, 94, 106, 143.

AHMET ÖZEL

MENÜFİ

(المنوني)

Muhammed b. Abdilhâdî
b. Muhammed el-Menûfî
(1915-1999)

Faslı âlim ve araştırmacı.

24 Şevval 1333 (4 Eylül 1915) tarihinde Miknâs'ta doğdu. İlimle uğraşan bir aileye mensuptur. İlk eğitimini Miknâs'taki okullarda aldı ve Kur'an'ı ezberledi (1928). Bu arada kendisini ilim meclislerine gö-

türen babasının gözetiminde İbn Âşir'in *el-Mürşidü'l-mu'în*, İbn Mâlik'in *el-El-fiyye*, Mecrâdî'nin *el-Cümmel*, Ahdarî'nin *es-Süllemü'l-mürevnağ*, İbn Kîrân'ın *el-İsti'âre*, Muhammed b. Yûsuf es-Senûsî'nin *el-'Akîdetü's-suğrâ*, Ebû Bekir İbn Âsım'ın *el-'Âşimiyye*'sinin bir kısmını, Ebü'l-Hasan ez-Zekkâk'ın *el-Lâmiyyetü'z-Zekâkiyye* ve Halîl b. İshak'ın *el-Muhtaşar* adlı eserleri gibi fıkıh, Arap dili, mantık ve kelâma dair metinleri ezberledi. Kalemeye aldığı otopiyografisinde belirttiği üzere daha sonra şehrin çeşitli camilerinde geleneksel öğrenime devam ederek aralarında Muhammed b. Hüseyin el-Arâişî, Muhtâr b. Muhammed el-Cilânî es-Sintîsî, Muhammed b. Mübârek el-Hilâlî, Muhammed b. İdrîs eş-Şebîhî, Muhammed b. Ahmed es-Sûsî, Abdurrahman b. Nâsir er-Rabâtî, amcası Hasan b. Muhammed el-Menûnî'nin bulunduğu hocalardan Arap dili ve edebiyatı, fıkıh, usul-i fıkıh, ferâiz, kelâm, hadis ve usulü, kıraat, mantık, hesap ve ilm-i mikât alanında çeşitli eserler okudu (*Kâbes*, IV, 1421). Kettâniyye tarikatının kurucusu Muhammed b. Abdülkebir el-Kettânî'den el alan babası vasıtasıyla tasavvuf çevreleriyle tanıştı, Kettâniyye Zâviyesi'ndeki dersleri takip etti. Babasıyla birlikte 1926'da Fas'a, 1929'da Rabat'a gitti. 1938 yılına kadar Miknâs'ta öğrenimini sürdürdükten sonra Fas'a geçerek Karaviyyîn Medresesi'ne girdi. Liseyi bitirmesinin ardından yüksek kısmın şer'iyye bölümünden mezun oldu (1943). Buradaki hocaları arasında Muhammed b. Abdülkâdir b. Süde, Muhammed Abdülhay el-Kettânî, Muhammed b. Arabî el-Alevî, Muhammed Cevâd es-Sikillî, Abdülazîz b. Hayyât gibi âlimler bulunmaktadır. Ayrıca Ayderûs b. Sâlim b. Ayderûs el-Hadramî el-Bâ Alevî, Muhammed Râgıb et-Tabbâh gibi Hicaz ve Suriye ulemâsından icâzet aldı.

Menûnî, Karaviyyîn Medresesi'nden mezun olduktan beş ay sonra yeni açılan Miknâs Enstitüsü'ne müderris tayin edildi. Burada Arap dili ve edebiyatı, fıkıh, hadis, siyer, Mağrib tarihi dersleri verdi. 1954 yılında Fas'ın bağımsızlığıyla ilgili olaylar yüzünden sürgüne gönderildi ve hapse atıldı. 1956'da Fas bağımsızlığını kazanınca tekrar enstitüdeki görevine döndü. 1959-1961 yılları arasında müfettişlik yaptı. 1961'de Rabat'ta el-Hizânetü'l-Âmme'de, ertesi yıl el-Hizânetü'l-Haseniyye'de çalışmaya başladı. 1970'te Kültür ve Eğitim Bakanlığı'nda yazma eserler bölümü başkanlığına getirildi.

1974'te tekrar el-Hizânetü'l-Haseniyye'deki görevine döndü. Ayrıca ülkedeki birçok kütüphanede çalışmalarda bulundu ve kataloglarını hazırladı. Fas'ın ilim ve kültür tarihi alanındaki hizmetlerinden dolayı çeşitli nişan ve ödülleri alan Menûnî için 1986'da *Fi'n-nehda ve't-terâküm: Dirâsât fî târihi'l-Mağrib ve'n-nehdati'l-'Arabiyye mühdât li'l-üstâz Muhammed el-Menûnî* adıyla bir armağan kitap hazırlandı (Dârülbeyzâ 1986). 1988-1989 öğretim yılından itibaren başladığı üniversite hocalığı sürecinde Rabat ve Fas'taki külliyyetü'l-âdâblarda ders verdi. 20 Ağustos 1999'da vefat etti.

Eserleri. **1. el-'Ulûm ve'l-âdâb 'alâ 'ahdi'l-Muvahhidîn** (Tıtvân 1369/1950; Rabat 1397/1977). Daha sonra *Haðâretü'l-Muvahhidîn* adıyla genişletilmiş bir baskısı yapılmıştır (Dârülbeyzâ 1989). **2. Rekbü'l-hâccî'l-Mağribî** (Tıtvân 1953). Mağrib'den yapılan hac seferleri ve bu vesileyle icra edilen resmî törenler, uygulama ve gelenekler hakkında belgelere dayalı bir çalışmadır. **3. Mezâhiru yakaza-ti'l-Mağribi'l-hadîş** (Rabat 1973; Beyrut 1985). Fas'taki uyanış ve ıslah hareketleri, yönetim, ordu, kültür, eğitim, basın ve yayın alanlarındaki yeniliklerle ilgilidir. **4. Veşâ'ik ve nuşûş 'an Ebî'l-Hasan 'Alî b. Menûnî** (Rabat 1976). Miknâs meşâ-yihinin şeyhi olan büyük atası ve soyuna dairdir. **5. Varakât 'anî'l-haðâreti'l-Mağribiyye fî 'aşri Benî Merîn** (Rabat 1980; genişletilmiş ikinci baskı, Dârülbeyzâ 1996). **6. Müntehabât min nevâdiri'l-mahtûât bi'l-Hizâneti'l-Haseniyye bi'r-Rabât** (Muhammediyye 1978). Kraliyet Kütüphanesi'ndeki 252 yazma eser ve belge hakkındadır. **7. Delîlû mahtûâtî Dâri'l-kütübî'n-Nâsiriyye bi-Temgrût** (Muhammediyye 1978). **8. el-Meşâdirü'l-'Arabiyye li-târîhi'l-Mağrib** (I, Dârülbeyzâ 1983; II, Muhammediyye 1989; III, Rabat 2001). Başlangıçtan günümüze kadar genel tarih, biyografi, fihrist, icâzetnâme, ensâb, seyahatnâme, divan, künnâş, risâle, fetâvâ ve nevâzil gibi Mağrib tarihine dair bilgilerin yer aldığı çalışmalarla ilgilidir. **9. Fehârisü mahtûâtî'l-Hizâneti'l-Haseniyye** (I. cilt, Rabat 1983). **10. Târîhu'l-virâkati'l-Mağribiyye** (Dârülbeyzâ 1991). Muvahhidler'den Alevîler'in sonuna kadar Mağrib'de kâğıt ve yazma sanatıyla ilgili istinsah, süsleme vb. konular hakkındadır. **11. Mektebetü'z-Zâviyeti'l-Hamziyye** (baskı yeri ve tarihi yok). Tâfilâlt bölgesinde Sîdî Hamza Zâviyesi Kütüphanesi'nin kısa tanıtımı ve katalogunu ihtiva eder.